

Centerpartiet i Mönsterås Kustmiljöprogram

**NÄRODLAD
POLITIK**

Centerpartiet

Rädda Östersjön

Mönsterås Kommun har ett fantastiskt läge med en 15 mil lång kuststräcka utmed Kalmarsund som förenas med inlandet genom, bl. a genom Emån och Alsterån. Läget ger fantastiska möjligheter för hög livskvalitet genom tillgången på attraktiva boendemiljöer med närhet till natur, rekreation och friluftsliv. Åarna och Östersjön ger oss goda möjligheter för bad, fiske och båtliv.

Östersjön delar vi med övriga kustländer runt vårt gemensamma innanhav: Danmark, Estland, Finland, Tyskland, Lettland, Litauen, Polen och Ryssland. Dessutom påverkas Östersjön av ytterligare länder vars vattendrag och floder slutligen mynnar ut i Östersjön: Slovakien, Tjeckien, Vitryssland, Ukraina och Norge. Vattnet som rinner ut i Östersjön hämtas från ett område som är 4 gånger större än Östersjön självt. Inom detta område bor det mer än 85 miljoner invånare.

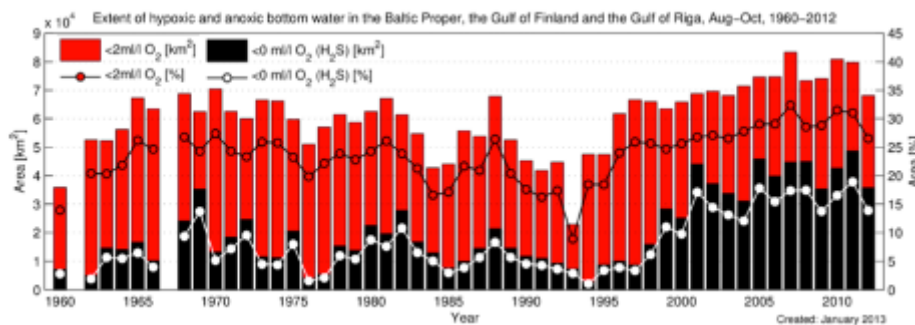
The Baltic Sea Drainage Basin



Det betyder att invånarna i regionen har stor påverkan på vattenkvaliteten som rinner ut till Östersjön. Östersjön är ett av världens mest förorenade hav. Övergödning som försämrar vattenkvaliteten är ett av Östersjöns allvarligaste miljöproblem och påverkar växt- och djurliv och orsakar syrebrist i bottenvatten och sediment, både i utsjön och i kustzonen.

Övergödning och syrefria botten

Ytan av syrefria botten breder ut sig över cirka 30 procent av egentliga Östersjöns, inklusive Finska viken och Rigabukten, bottenyta. Av detta utgör de syrefria botten omkring en sjättedel av egentliga Östersjöns botten.



Utbredning av syrefattiga botten i Östersjön.

Halterna av näringsämnen i ytvattnet är idag högre än de var i början på 1970-talet, trots att det totala tillflödet av näringsämnen har minskat till de nivåer som rådde på 50-talet. Det beror på en betydande intern cirkulation av näring. Detta innebär att tillförseln av näringsämnen till Östersjön måste minska samtidigt som det nu krävs kraftfulla åtgärder för en restaurering - att återföra näringsämnen från havet till land.

Östersjöns övergödning är särskilt påtaglig i kustområden med begränsat vattenutbyte, där höga halter av näring göder algbloomningar och fintrådiga alger. Näringen i vattnet kommer från källor i närområdet och från bottenarna där tidigare års utsläpp ansamlats, men där syrebrist gör att näringen läcker tillbaka till vattnet. Övergödningen har starka negativa effekter på exempelvis fiskesamhällen vars artsammansättning förändras, på växtligheten som till följd av den stora tillgången på näring växer kraftigt och skuggar botten, och på djupare botten som blir syrefria.

Helsingforskommissionen

Åtta kustländer runt Östersjön samarbetar inom Helsingforskommissionen. Om dessa länder skulle genomföra de åtaganden som de redan har åtagit sig innebär det en reduktion av utsläppen av fosfor med 47 % och kväve med 25 % till 2021 (jämfört med 1990-talet). Östersjöländerna uppfyller dock inte sina åtaganden och insatserna har minskat i omfattning under de allra senaste åren.

Mot den här bakgrunden är det mycket positivt att Centerpartiet lanserat förslaget om utsläppsrätter. Systemet är inspirerat av EU:s system för utsläppsrätter och gäller för länderna kring Östersjön. De länder som smutsar ner Östersjön ska också få betala.

Det är ett smart sätt att använda marknadens mekanismer för att skapa en bättre miljö. Vi behöver effektiva verktyg. Åtgärder ska göras där de gör störst miljönytta. På det här sättet skapar man ekonomiska incitament till att hitta nya sätt att minska utsläppen av övergödande ämnen. Föreslaget innebär att länder runt Östersjön som varit dåliga på att minska utsläppen får en större anledning att se över hur de kan bidra till att vända övergödningen.

Centerpartiet har i sitt budgetförslag föreslagit en satsning på 1,3 miljarder mer än regeringen för rent vatten och förbättrad havsmiljö. Målet är att även kommande generationer ska kunna få lära sig simma i ett rent hav och kunna fiska i en levande Östersjö.

Klimatpåverkan

Det är stor skillnad i avrinning från floderna till Östersjön från år till år. Under de senaste 60 åren var det som minst vatten i floderna 1976 då det i medeltal rann ut 11 100 kubikmeter per sekund. Några år senare, 1981, rann rekordmycket vatten ut, i snitt cirka 18 600 kubikmeter per sekund. De senaste decennierna har präglats av stora variationer i avrinningen.

Östersjön har fått allt sämre inflöde av saltvatten från Nordsjön. Inflödena till Östersjön är för få och för små för att räcka till för att ersätta den syrekonsument som sker i djupvattnet. Utbytena med Nordsjön har blivit sämre med åren. Sedan slutet av 1970-talet har endast tre större inflöden skett, alla med tio års mellanrum. Ett inflöde räcker till att syresätta Östersjöns vatten i ett fåtal år, inte ett årtionde. Varför färre inflöden skett är okänt, är det klimatpåverkan!?

Helsingforskommissionen (HELCOM) har låtit 80 forskare från 14 länder studera hur klimatförändringar påverkar hela Östersjöregionen. Bland annat har kunskapen om effekter på den marina miljön sammanställts. Scenarier för det framtida klimatet i Östersjöområdet innefattar betydande osäkerhet, främst beroende på hur stora de framtida utsläppen av växthusgaser kommer att bli.

I framtiden kommer enligt Östersjörapporten de största förändringarna av temperaturen i havet ske under sommaren. Den största ökningen på 4° sker i de norra delarna, medan vattnet i södra Östersjön ökar med i genomsnitt 2°. Även nederbörden förändras, med en trolig ökning i de norra delarna, speciellt under vintern.

Rapporten pekar på att salthalten i havet kan komma att förändras, vilket har stor påverkan på djur- och växtliv i Östersjön. Förändrade mönster i nederbörd kan få negativ påverkan på övergödningen.

Mot den här bakgrunden finns det mycket starka skäl för att Sverige är aktiv och drivande i det internationella arbetet för att minska de klimatpåverkande utsläppen.

Vi måste minska utsläppen

Östersjön hotas också av utsläpp av skadliga ämnen och dumpning av avfall.

- gifter
- läkemedelsrester
- plast och annat avfall

Våra hav lider av tidigare generationers okunskap och oförsiktighet med utsläpp av skadliga ämnen och dumpning av avfall. Kemiska ämnen som är skadliga för både naturen och människan finns sedan gammalt i haven. Och mer tillförs via våra avlopp. För att städa upp dessa krävs stora resurser. Vi vill sanera förorenade vattenområden och kuster och även sanera vrak som läcker skadliga ämnen längs Sveriges kuster.

Användningen av läkemedel ökar, både på global nivå och i Sverige. Baksidan av vår ökade användning av läkemedel är att det leder till ökade utsläpp från avloppsreningsverken till miljön. Bland dessa finns steroidhormoner och antibiotika, samt smärtstillande, antiparasitära och ångestdämpande medel. Eftersom läkemedel är gjorda för att påverka levande organismer finns det en risk för negativa effekter på vattenlevande djur som fiskar, grodor och kräftdjur. En del läkemedel är även relativt svåra att bryta ner, vilket gör att de kan finnas kvar under en lång tid.

Minska plasten och skärp böterna för nedskräpning

Haven hotas också av nedskräpning, framförallt plast. Amerikanska forskare har påvisat att om nerskräpningen av plast i världshaven fortsätter som nu, kommer det att finnas mer plast än fisk år 2050.

Ett stort problem med plasten är att fåglar, fiskar och marina däggdjur riskerar att äta eller trassla in sig i plasten, så att de svälter ihjäl eller kvävs. Ett ännu större problem är att havets små invånare får i sig plastpartiklar i tron att det är föda. Plastpartiklarna bryts inte ner i matsmältningsorganen, utan kan ligga kvar länge och orsaka stora problem för organismen. Man misstänker också att plastpartiklarna kan knyta till sig miljögifter, vilket drabbar både de djur som råkar äta dem samt individer som står högre upp i näringskedjan.

Vi vill se till att mindre skräp hamnar i naturen och vi vill ta bort det skräp som redan finns där. För att minska användningen av plastpåsar har Centerpartiet länge drivit på för att en skatt ska införas på försäljning av plastpåsar. Insamlingen av returburkar i Sverige är mycket effektiv och det beror på att det finns krav på producenterna att dessa samlar in sina burkar, så kallat producentansvar. Vi vill fasa ut engångsartiklar i plast som bestick och sugrör. Dessutom vill vi skärpa böterna för nedskräpning och göra det möjligt att bötfällas för att slänga fimpar och snus på marken.

Läget för Östersjön är allvarligt men situationen kan räddas om rätt åtgärder sätts in på alla nivåer. Genom åtgärder från kommuner, industrier och jordbruket har den externa näringstillförseln till Östersjön minskat till samma nivåer som på 1950-talet, trots det ökar det totala tillskottet. Förbud av miljögifterna DDT, PCB och dioxiner har medverkat till att utrotningshotade fågelarter som havsörn samt att sälen räddats och återkommit i betydande omfattning. Vidare finns det goda försök och exempel på framgångsrikt

miljörestaureringsarbete i vattendragen och utmed Östersjökusten som visar att det går att förbättra och återställa vattenkvaliteten.

Exemplet Björnöfjärden

Björnöfjärden i Stockholms skärgård är ett sådant exempel. Fjärden var kraftigt förorenad. Först gjordes omfattande studier. Den övergripande målsättningen var att visa att det är möjligt att få tillbaka en bra vattenkvalitet och ett rikt växt- och djurliv (god ekologisk status) i övergödda skärgårdsvikar, genom åtgärder i omgivande landområden (avrinningsområde) och vattnet, så att tillförseln av fosfor och kväve till vattnet minskar. Olika insatser, bl. a. åtgärder av enskilda avlopp, strukturkalkning av åkermark, rådgivning och bättre gödselhantering inom hästnäringen halverade utsläppen från land till fjärden. Allra mest näring kom dock från vikens syrefria botten. Det läckaget stoppades effektivt med en aluminiumbehandling av syrgasfria bottenområden. Direkt efter aluminiumbehandlingen började fosforhalterna minska i Björnöfjärdens vatten.

Efter mindre än ett år hade fosforhalterna halverats, och det har haft betydande effekt på miljön i fjärden. Mängden växtplankton har halverats, vilket har ökat siktdjupet. Det har i sin tur resulterat i att bottenvegetationen kunnat breda ut sig och leva djupare. Minskade mängder växtplankton som sjunker och bryts ner har förbättrat syrgassituationen i vikens bottenvatten. Det har gjort att fisk och bottendjur kunnat återkolonisera djupare delar av viken. Om de genomförda åtgärderna för att minska näringsförlusterna till Björnöfjärden skulle genomföras fullt ut i Sveriges del av Östersjöns avrinningsområde, där rätt förutsättning för respektive åtgärd finns, beräknas fosforläckaget till Östersjön minska med omkring 200 ton per år. Det motsvarar knappt hälften av Sveriges åtagande för att minska fosforbelastningen enligt Baltic Sea Action Plan (2013)

Lokala exempel

Mönsterås kommun sanerade framgångsrikt Jungnerholmarna i Fliseryd som kontinuerligt läckte bly och kadmium via Emån till Östersjön. Västerviks kommun har gjort stora saneringsåtgärder i Gamlebyviken. Mönsterås Kommun är den kommun i Kalmar län som i samarbete med markägare, Länsstyrelsen och Linneuniversitet gjort flest våtmarker för att fånga upp näringsläckage samt skapa fiskereproduktionsområden. Den mest kända är ”gäddfabriken” vid Kronobäck och våtmarksområdena kring Lillåns mynning. Mönsterås Kommun har successivt medverkat till att all bebyggelse mellan E22 och Östersjökusten ansluts eller inom de närmaste åren planeras bli ansluten till kommunalt VA.

Viktigt att agera utifrån kunskap

Vattnet, kusten och kustmiljön berör oss alla. Vi ser dagligen effekterna av övergödningen och andra miljöföroreningar. Då kan det vara frestande att snabbt vilja sätta in snabba och drastiska åtgärder men det är viktigt att förstå att i miljöarbete finns sällan någon ”quickfix”. De effekter som vi ser av övergödningen idag är resultatet av decenniers och kanske till och med seklers miljöpåverkan. Likaså dröjer det flera år innan vi ser effekterna av de åtgärder vi gör idag och även kanske av de åtgärder som vi har gjort de senaste 30 åren.

Därför är det viktigt att vi samlar på oss kunskap om hur statusen är i våra kustvatten och hur den förändras. Mönsterås kommun gav förra hösten Linnéuniversitetet i uppgift att kartlägga tillståndet i de inre delarna av Mönsterås- och Timmernabbensviken. Vi började även ta vattenprover med avseende på kväve och fosfor dessa vattenområden. Det är en provtagning som vi kommer fortsätta med för att kunna se förändringarna. Kustmiljön är viktig och det är

viktigt att vi agerar utifrån kunskap och inte ”skjuter från höften” i vår iver att komma tillrätta med de problem som övergödningen utgör.



Jordbruket har gjort stora investeringar och omläggningar för att minska sitt läckage av växtnäring sedan toppåren under 60-, 70- och 80-talet. Investeringar i gödselbrunnar, modernare spridningsteknik och våtmarker har tillsammans med förändrat brukningssätt gjort att lantbrukets förluster av växtnäring till Östersjön minskat kraftigt. På bilden ser vi ett tvåstegsdike kombinerat med en fosforfälla anlagd på Västra Kråkerum 2016. Fosforfällan sedimenterar fosfor och tvåstegsdike ska minska kväveläckaget. En liten insats för minskad övergödning av Östersjön.

Stora utmaningar

Ytterligare kraftfulla åtgärder krävs på alla nivåer för att förbättra situationen i kust och hav, och för att nå god status för Östersjön enligt EUs vattendirektiv. Det är en stor utmaning för alla: lokalt, regionalt, nationellt i samverkan med övriga Östersjöländer, inom EU och globalt. Förutom stat, myndigheter och kommuner krävs det engagemang och insatser från enskilda människor, företag och föreningar.

Åtgärder:

- Att Centerpartiets förslag om utsläppsrätter införs för Östersjöländerna vilket innebär att de länder som inte följer sina åtaganden att minska på utsläppen får betala. Pengarna ska användas för insatser där de gör mest miljönytta.
- Att Sverige vidtar åtgärder för att öka Östersjösamarbetet med fokus på att öka vattenkvaliten i Östersjön.
- Att SMH:s och andra studier angående klimatförändringarnas påverkan på Östersjöns miljö, följs upp med studier och åtgärder för att minska växthusgaserna.
- Att skatt ska införas på plastpåsar och annan plast med syfte att stimulera övergången till biologiskt nedbrytbara material.
- Utred och inför försök med ytterligare reningssteg på reningsverken på framförallt större reningsverk för att skydda Östersjön från läkemedelsläckage. Forskningen visar att upp till 95 procent av läkemedelsresterna kan tas bort med ett extra reningssteg.

- Tydligare regler för återlämning av oförbrukade läkemedel till apoteken.
- Ökade krav på sjöfarten för övergång till miljövänligare bränslen. Förbud att dumpa avloppsvatten även på internationellt vatten.
- Ställa samma krav på inlandskommunerna som kustkommunerna vad gäller reningsgrad på reningsverken eftersom restvattnet slutligen hamnar i kustområdena och Östersjön via vattendragen (t ex Alsterån och Emån).
- Ökade krav på fördröjning och våtmarksinfiltration av dagvatten från stora parkeringar och större vägar.

Lokalt:

- Fortsatt VA-utbyggnad i kustnära områden samt utmed de stora vattendragen.
- Effektivisera dagvattenhanteringen, enligt ovan.
- Kartlägga viktiga större källor till läkemedelsrester och mikroplast samt att utreda möjligheterna och därefter planera för att effektivisera reningsverken ytterligare. 94 procent av fosfor och närmare 60 procent av kvävet renas.
- Studera avloppstuberna från de kommunala reningsverkens läge och status och möjliga åtgärder för att minimera påverkan på Mönsteråsviken och Timmernabbenviken.
- Studera och utreda möjligheterna att återföra det renade avloppsvattnet till kretsloppet genom att använda det för bevattning av jordbruksmark.
- Fortsätta arbetet med inventering och förbättring av enskilda avlopp.
- I samarbete med LRF och de lokala lantbruksföretagen utreda och medverka till åtgärder för att tillvarata näringsämnen för växtproduktionen och minska näringsläckaget till vattendragen och kusten.
- Fortsätta med en positiv inställning till biogas och en biogasanläggning i Mönsterås vilket ger positiva effekter med både minskat näringsläckage till vattendragen och minskade klimatutsläpp från trafiken.
- Stimulera och vara en aktiv part i det lokala och regionala kustmiljöarbetet.
- Medverka till regelbundna lokala kustmiljöseminarier för att stärka och bygga upp de ideella engagemangen för lokalt kustmiljöarbete.
- Medverka till olika projekt, bl. a i samarbete med Linnéuniversitet, för att undersöka och förbättra kustmiljön. I samarbete med Linnéuniversitet utreda och därefter åtgärda igenväxta eller igensatta genomströmningar, t ex Tokö-Lövökanalen.
- Fortsätta med vassröjning samt erbjuda initial hjälp och maskinhjälp till kustmiljögrupper som åtar sig miljöinsatser och vassröjning.
- Fortsätta arbetet med att förbättra fiskyngelreproduktionen längs med våra kuster och i åarna.
- Verka för att minska skarvpopulationen i kommunen. Skarven påverkar den ekologiska balansen i våra kustvatten och bidrar till övergödningen.
- Utveckla kommuninvånarnas och turisternas möjligheter för fiske i åarna och i Östersjön.

Faktaruta

- Samtliga delar av Östersjön klassificeras idag som övergödda.
- Inget av länderna når sina åtaganden för att minska både fosfor och kväve.
- 2015 släpptes det ut över 850 000 ton övergödande ämnen i Östersjön. Sedan toppåren på 1990-talet har utsläppen av kväve sjunkit med 20 % (2015) och fosfor med 27 % (2015).
- Om man skulle genomföra de åtaganden som redan är undertecknade innebär det en reduktion av utsläppen av fosfor med 47 % och kväve med 25 % till 2021 (jämfört med 1990-talet).
- Helsingforskommissionen har räknat ut att de negativa effekterna av övergödningen i Östersjön ligger på mellan 3,8–4,4 miljarder euro per år.

Helsingforskonventionen	
Undertecknad	1974, uppdaterad 1992
I kraft	3 maj 1980 resp. 2000
Parter	Undertecknad av Danmark, Estland, Finland, Tyskland, Lettland, Litauen, Polen, Ryssland, Sverige samt EU

Referenslitteratur:

God Havsmiljö. Havs och Vattenmyndigheten.

Havet 2015/2016. Havsmyndigheten och Havsmiljöinstitutet. (Havsmiljöinstitutet är ett samarbete mellan Göteborgs Universitet, Stockholms Universitet, Umeå Universitet, Linneuniversitetet och Sveriges Lantbruksuniversitet.

Helcom

Kalmar Läns Kustvattenkommitten årsrapport 2016

Miljöövervakning i Kalmar län. Länsstyrelsen.

SMHI

Centerpartiets östersjörapport och budgetmotion.